

Minden írás nyomozás

Beszélgetés Vitéz Ferencsel

Vitéz Ferenc ötvenéves korára valóságos intézményévé vált a debreceni irodalmi és képzőművészeti életnek, akárcsak a felsőoktatásnak. Költőként, prózaíróként, műfordítóként, a frankofón kultúra szerelmeseként temérdek könyvében hamisítatlan világpolgárnak mutatkozik, de soha nem csábította el a főváros: ragaszkodott a felnevelő régióhoz, Kelet népéhez. Doktorált, nemzedékeket tanított irodalom- és sajtótörténetre, kommunikációra. Manapság nemcsak a festőművész Holló László művészetének egyik legavatottabb ismerője, de szerkesztőként oszlopos tagja volt a Hajdú-Bihari Naplónak, a Debreceni Krónikának, a Debrecen hetilapnak, később a Nagyítás képzőművészeti rovatának is. Élete „főműve” azonban kétségkívül az egyedül írt, szerkesztett és menedzselte Néző•Pont folyóirat, amely több mint félszáz számot ért már meg, s a maga nemében Németh László Tanujához mérhető vállalkozás.

– *Falusi milióból, az északkeleti fertályról indultál útnak. Mennyire befolyásolt téged ez a felhőtlen, bár anyagiakban nem dúskáló életkezet?*

– A gyermekkor boldogsága számomra nemcsak a falusi lét szabadsága, hanem a felelőtlenség is volt. Azt már csak most mérem föl, miután az én gyerekeim is megszülettek, s már javában iskolások, hogy mennyire felelőtlen voltam, és az is maradtam negyvenéves koromig. Ilyen értelemben negyvenévesen még gyermek voltam, majd a második lányom megszületése után – a harmadik házasságom menthető tükröcserepeinek összeszedetegetése közben – föl kellett nőnnöm.

– *Mit jelentett ez a felelőtlenség?*

– Csak a lehetőségekkel számoltam, de nem mértem föl a következményeket. Nem voltam képes a komoly tervezésre. Természetesnek vettem az élet ajándékát, de gyakran elmulasztottam a köszönetet. Pedig tulajdonképpen pontosan az ellenkezőjére neveltek a szüleim, noha az ő sokszor fájdalmas alázatukból folyton kivilág-

lott az én érvényesülési vágyam. Kilenc-tízéves lehettem, rögtön az első verseim megírása után, amikor kijelentettem, hogy én költő, tanár és újságíró szeretnék lenni. Erre amúgy senki nem ösztönzött, soha nem mondták meg, hogy mi legyek, csak az volt a fontos, hogy tanuljak tovább. Apámtól azt az ösztönzést kaptam, hogy ne akarjak vasutas lenni, s örököltem a makacsságát és a kommunisták iránti ellenszenvét. Az írói vénát talán édesanyámtól örököltem, mert ugyan későn, de ő is elkezdett írni: 2004-ben, a hatvanadik születésnapjára szerkesztettük egybe az öcsémmel istenes verseinek kötetét, amit az Ethnica Kiadó jelentetett meg. S hogy végül költő, tanár és újságíró lettem, ez mégsem jelenti azt, hogy megterveztem volna az életemet. A tudatos tervezés csak negyvenéves korom után kezdődött el.

– *Számított, hogy hová születsz?*

– Újkenéz, ez a kis, Vásárosnamény melletti, Tisza-parti falu alkalmas volt az idillre. Kisvárda, a gimnázium is alkalmas lett vol-

na rá, annak ellenére, hogy ott még az 1983-as érettségim idején is „tanár elvtársnak” és „tanár elvtársnőnek” kellett szólítanunk az oktatókat. Elhúzódo kamaszkorom bennem felejtette a lázadását.

– *Ezért adtad 1991-ben megjelent első verseskötetednek is a Lázadó galamb címet?*

– Talán éppen ezért, az elhúzódo kamaszkor miatt, s önző módon személyes nyafogásomat igyekeztem egzisztenciálisan is kiterjeszteni, ahol a galamb lázadásának az lett az eredménye, hogy „valahol elkallódott az olajfa ága”.

– *Tipikus első generációs értelmiségi sors...*

– Én nem igazán éreztem ezt a státuszt. A gimnáziumban már bajban voltam, amikor egyetlen rubrikát sem tudtam beikszelni a szülők foglalkozásánál: nem illetem a „munkás, paraszt, értelmiségi” kalickákba, maradt az „egyéb”, mert az apám irodista volt a vasútnál, az édesanyám meg háztartásbeli. De éppen azért kaphattam tanulmányi segélyt, mert nem voltam értelmiségi származású. Igaz, hogy amikor megtanultam olvas-

ni, a családi könyvtárunk a *Bibliából*, az *Orvos a családban* és a *Műveltség útjai* egy kötetéből, néhány ponyvából, illetve az édesanyám által hozott három Tolsztoj-kötetből és Gárdonyi *A láthatatlan emberéből* állt. Elsős koromban megkaptam Jack London *A vadon szava* című könyvét, aztán minden névnapra, karácsonyra, születésnapra könyvet kértem, s a zsebpénzemből is könyvet vettem. Ötödikes koromra elolvastam a falusi könyvtárunk mind a huszonvalahány Jókai-kötetét – egyébként én azt gondoltam, hogy otthon nem kell sok könyvnek lenni, azért van a könyvtár, hogy onnan olvassunk. Ma már fáj a szívem, amikor vissza kell vinni a számomra fontos kötetet a könyvtárba: jobban szeretem, ha az enyém. Ezért a lakásomban szinte már nincsenek is más bútorok, csak íróasztalok és könyvespolcok, könyves falak. Ez a habzsoló könyvgyűjtési folyamat az egyetemen kezdődött igazán.

– *Vagyis minőségi és mennyiségi ugrás következett be?*

– A házikönyvtár, az értelmiségi létmód és példa hiányát először akkor tapasztaltam, amikor az egyetem első éveiben Bényei Tamással kerültem barátságba, és roppant műveltsége, olvasottsága föltárta előttem, hogy kisvidéki viszonylatban kiemelkedőnek mondható irodalmi tájékozottságom egyenlő a nullával. Magyar–francia szakos voltam, s ő angol szakos létére százszor jobban ismerte a kortárs francia irodalmat, mint én. Nem győztem titokban utánanézni minden új névnek és címnek egy-egy beszélgetésünk után, hogy legközelebb én is meg tudjak szólalni. S igaz, hogy kiváló tanáraink voltak a francia tanszéken, akik közül elsősorban Gorilovics Tivadart,

Kiss Sándort, Szabó Annát emelném ki, mégis Bényei Tamás ösztönzött arra, hogy a kortárs francia és frankofón költészet, a műfordítás irányába induljak el. A Jacques Roubaud költészetéről írott értekezésem az ő dolgozatával együtt lett első díjas az országos tudományos diákköri versenyen.

– *Mások is hatottak a pályakezdésedre?*

– A gimnáziumból nemcsak az „elvtársozás” maradt meg, hanem kiváló magyartanárom is volt. Lengyelné Tóth Éva tudatosította bennem, hogy az irodalmi művet nemcsak elemezni lehet, hanem értelmezni is. Ő kifejezetten arra inspirált, hogy legyen saját véleményem a versről, s a kötelező tananyagban – József Attilán, Adyn, Radnótin – túl Pilinszky, Nagy László és Illyés Gyula felé irányított, amikor költői mintákat kerestem. Arra csak később jöttem rá, hogy ezek a nevek (s még mennyi sok név) megismételhetetlenek; azt pedig nem is sejtettem, de még most sem látom igazán, hogy a saját név (vagy saját rang) nemcsak adottság, hanem temérdek munka és annál is több véletlen kérdése is. A gimnáziumban alakítottuk meg Maticsák Sándor barátommal a kétszemélyes tanulókört is, az egyetemen ezt tovább folytattuk egy ideig, de ő a nyelvészet, én meg az irodalom irányában haladtam el.

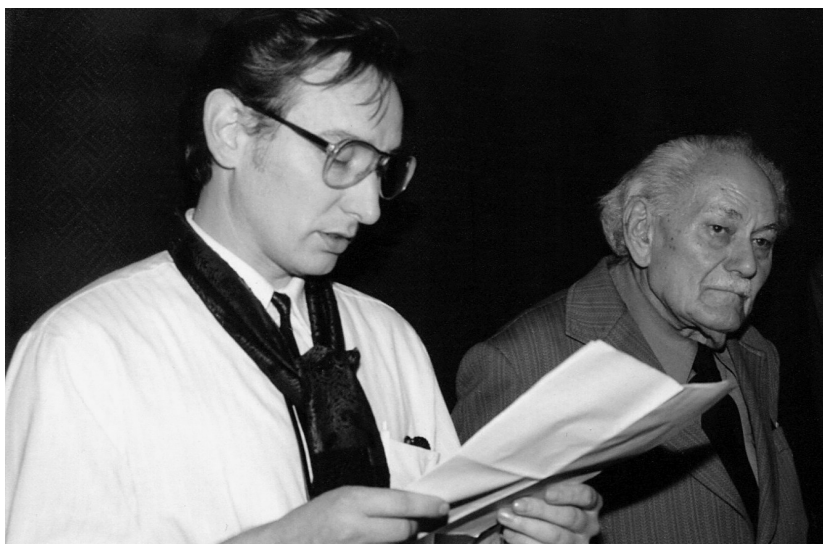
– *Miért ragadtál az egyetem elvégzése után Debrecenben?*

– Mint említettem, semmi más tervem nem volt azon túl, hogy tanár, költő és újságíró szerettem volna lenni. A verseim sorra jelentek meg az Egyetemi Életben; az akkor alapított egyetemi folyóiratban, a Határban; s közölt a Hajdú-Bihari Napló is – aztán a negyedik

év után egy hónapot gyakornokkodtam a Naplónál, mire Bényei József, az akkori legendás főszerkesztő néhányunkat az utolsó félévben kikért az egyetemről, munkát kaptunk, újságírók lettünk. Nem volt kérdés, hogy kell-e menni valamerre. Aztán mégis mentünk: még a Napló privatizálása előtt, a rendszerváltozás évében nyolcan fiatal újságírók váltottunk, megalapítottuk a Debreceni Krónika című napilapot, amely harminchárom számot ért meg, egy ideig még hetilapként vegetált, majd megszűnt. Most már tudom: ott lettem igazán újságíró. Aztán tanítani mentem egy olyan iskolába, ahol a gyerekek hatvan százaléka halmozottan hátrányos helyzetű volt. Osztályfőnök is voltam, miközben magyart és franciát tanítottam. Közben megjelent a második verseskötetem, az *Évszakok, szavak, álmok*, kilencvenkilenc metrizált haikuval – engem sem került tehát el a lírai posztmodern. Kétszer kaptam franciaországi ösztöndíjat, s ha ezt a vonalat erőltetem, és nem akarok mindenképpen visszakerülni a szerkesztőségbe, ma lehet, hogy Párizsban készíjtjük ezt az interjút, ahol sokkal boldogtalanabb lennék.

– *A magam gyakorlatából is tudom: a „kétlakiságot” nem igazán szereti az írástudó társadalom: az ilyen szerzetet az újságírók gúnyosan „literátornak”, az irodalmárokat meg „zsurnalisztának” nevezik...*

– Az újságírás és az irodalom csak addig fér meg jól egymás mellett, amíg vagy az egyikben, vagy a másikban sikeres nem lesz az ember. Hogy mind a kettőben, erre csak a kivételes szellemek képesek: Kosztolányi, Márai, Krúdy, Móricz Zsigmond, és még néhá-

Várkonyi Károly grafikusművész kiállításának megnyitója 1995-ben

nyan. Máraival értek egyet, aki azt mondta, hogy jobban szereti azt az újságírást, amely hasonlít a költészethez, mint azt a költészetet, amely hasonlít az újságíráshoz. Ma, amikor nemcsak az irodalmi publicisztika, hanem egyáltalán a kulturális újságírást is a végnapjait éli, kész tragédia, ha valakinek újságírástól kell megélnie. A komoly sajtó nagy veszélyben van, de veszélyben van a komoly irodalom is. Nem az alapanyag, nem az író, nem a mű hiányzik, hanem az olvasó. Biztosan van jó megoldás is: nem hiszem, hogy az olvasó predestinált az elhülyülésre, habár a kereskedelmi tévék, a bulvársajtó, s általában az internetes média-környezet sokat segít ebben a bulvársajtóban.

– *Az új évezred számodra is cezúrát jelentett...*

– Kétezerben elváltak útjaim a napilaptól, majd némi kóválygás után befejeztem disszertációm a magyarországi naiv művészetek fogadtatásáról – így lettem a néprajz és kulturális antropológia tudományok doktora, ezzel pedig határozatlan időre beléptem a felsőoktatásba. Az újságírást immár a kritika, illetve a külsős képző-

művészeti és helytörténeti rovat-szerkesztés jelentette a Debrecen hetilapnál, majd egy szép kaland 2010-ben a Nagyításnál, ahol szintén művészeti rovatot szerkeszthettem, és képzőművészeti figyelőket írhattam. Ezek megszűntével ma a Reformátusok Lapjába írok hosszabb jegyzeteket havonta, s természetesen a saját folyóiratom is megkívánja újságírói minőségemet, amely folyton keveredik az íróival és a szerkesztőivel.

– *Ez a saját folyóirat azért bővebb kifejtésre szorul...*

– Igen, idestova egy évtizede fontos része az életemnek a Néző●Pont, amelyet – illetve ezt a kiadványtípust – egyszemélyes folyóiratnak neveznek. Nemrég egy nyilatkozatban javasoltam, hogy az „egyszemélyes” jelző helyett használjuk a „szerzői” szót. Nem tévesztendő össze a fogalom a szerzői filmmel (amely a francia újhullámmal született meg, és a művészfilm szinonimája lett), noha ugyanaz a szándék és karakter jellemzi a filmet és folyóiratot is. Az újhullám rendezői szerint a markáns személyes hang és stílus, az egyéni kézjegy különböztet meg egyegy filmet a nagyipari filmgyártás

szériatermékeitől, s a filmszerző rangot csak az érdemli meg, aki „képes egyes szám első személyben szólani hozzánk”. Ez az egyes szám első személyben való szólás – amely nemcsak egy-egy tanulmányt, esszét, kritikát, verset, széprózákat jellemez, hanem az egész folyóirat hangját adja – határozza meg a szerzői, az egyszemélyes folyóiratok státuszát, Bródy Sándortól (Fehér könyv) kezdve Szabó Dezsőn át (Ludas Mátyás Füzetek) Németh Lászlóig (Tanu) vagy Nagy Lajosig (Különvélemény). S itt már föl is soroltam azokat a szerzőket, akiket föltétlenül meg kell említeni úgy is, mint az általam írt és szerkesztett Néző●Pont „előzményeit”.

– *Hozzátehetném még Obersovszky Gyula Vagyok című – bár más jellegű – orgánumát. Jobbára azonban Németh László ugrik be elsőnek...*

– Németh László folyóiratát, a Tanut már egyetemi tanulmányaim alatt megismertem: harmadik szakomon, a XX. századi irodalom speciális képzésen, ahol Görömbei András kiváló órákat tartott, egyebek mellett Németh Lászlóról. Németh László, miután Babitscsal összekülönbözött és szakított a Nyugattal, maga alakította a saját kánonját, s 1932–36 között fontos tanulmányai, esszéi, kritikái és szemléi jelentek meg folyóiratában. Egyébként, amikor jelenlegi munkahelyem, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem integráció előtti jogelődjénél, a Kölcsey Tanítóképző Főiskola kommunikáció szakán oktattva sajtótörténettel kezdtem foglalkozni, lassan beleástam magam a szépíró publicisták életműveibe, s akkor fedeztem föl, hogy előbb Bródy Sándor indított „szerzői folyóiratot”. A Fe-

A Boromisza-díj átadásán 1997-ben (Hupuczi Lászlóval)

hér könyvet 1900-ban havonta adta ki, valóban könyvformátumban, de folyóiratszerűen. Anyagi támogatás híján csak egy évet húzott ki (bár később – két szám erejéig – újra próbálkozott vele). Volt abban folytatásos regény, novella, portré, színi- és könyvkritika, tárca, kommentár. Bródy az első számban úgy fogalmazott, hogy a Fehér könyvben elsősorban önmagával viaskodik, „hogy kivájjja és kivágja a lelkét a kor hangulatából, amelynek jellemzője, hogy csak a féligazságokat szereti kimondani és meghallani”. Érdekes vállalkozás volt még Szabó Dezső sorozata, a – szintén önálló Kritikai füzetekből kinövő – Ludas Máttyás Füzetek, amely 1934–42 között jelent meg, összesen nyolcvan kötetben. Szintén a mások által nem korlátozott-szabályozott hang, az önálló írói lét és egzisztencia szándéka hívta életre Nagy Lajos Különvéleményét, ám ebből csupán három szám jelent meg 1939-ben. Igaz, maga Nagy Lajos is „potpourri”-nak, azaz: keveréknek, egyvelegnek szánta a lapot, és nem gondolta, hogy négy-öt megjelenésnél többet is megérne a kezdeményezés. A folyóirat indítása előtt több évig

nem publikált, naplójában arról panaszkodott, hogy torkig van a művészeti étellel, viszont csábította, hogy önálló lapjában korlátozás, befolyás és kompromisszumok nélkül szólalhat meg.

– *A Néző•Pont azonban mind-egyik előzménytől elüt – mondhatni: a személyedre van szabva...*

– A szerzői folyóirat-indítás ötlete már korábban megfogalmazódott bennem, de csak 2006-ban robbant ki, amikor életmódot váltottam. Erre a felismerésre néhány nappal a negyvenegyedik születésnapom előtt került sor. A Márai által közvetített Marcus Aurelius-i figyelmeztetés munkált bennem, miszerint az ember negyvenéves kora után felelős a saját arcáért. Hoppá, mindjárt negyvenegy vagyok, itt az ideje, hogy a felelőtlenséget felváltsa a felelősség! – mondtam magamnak. S én meg bizonyára konzervatív vagyok, amikor úgy gondolom, hogy a gyerekeknek is példát kell mutatnom. Kicsit meg is komolyodtam, ugyanakkor azt vettem észre, hogy sokkal játékosabb lettem. Tudatosult bennem a „homo ludens”, hogy minden tevékenység mélyén, még az istentisztelet szakrális áhitatá-

ban is a játék munkál. S új hobbit találtam magamnak: a folyóirat-készítést. Ha tehát azt kérdeznéd, hogy határátkö-e az ötvenedik év, én azt mondanám erre, hogy a negyven az igazi határátkö. Az emberi életnek nagyjából a fele. S noha az ötven, a pünkösöd, a Szentlélek megtermékenyítő ereje hitem szerint itt munkál az íróasztalom körül is, engem a negyven felelőssége így utólag is jobban izgat. S ha a számmisztikára koncentrálnánk, akkor a negyvenkettő és negyvenkilenc év közötti időszak a hetedik hetes stádium. Valóban, ebben a hét esztendőben a folyóiratírás mellett több mint huszonöt könyvem jelent meg: monográfiák és tanulmánykötetek, regények és verseskötetek, tankönyvek, művészeti albumok.

– *S mindemellett az oktatói tevékenységed is összefonódott a szerkesztői munkával...*

– Alapító szerkesztőként az első Néző•Ponttal párhuzamosan állítottam össze tanszékünkön a Mediárium című média- és társadalomtudományi szakfolyóirat debütáló számát, amelyet ma is tiszteleggel szerkesztek, bár bevallom, sokkal nehezebb többszerzős munkát készíteni, mint magányosan, csak Istennel a hátam mögött dolgozni. Senki nem véste kőbe, hogy folyóiratot szerző- és szerkesztőgárdának kell készítenie; engem amúgy is vonzottak-vonzának az embert próbáló kihívások. Úgyis annyi mindennel foglalkozom: nincs rá időm, sokszor kedvem sincs, hogy a folyóiratokat bombázzam az írásaimmal, ezért kézenfekvő, ha saját folyóiratomban közlöm az aktuális és folyamatos termést. Időközben némileg változott a helyzet: például csak az elmúlt három-négy évben vagy

tíz folyóiratban jelentek meg verseim, prózáim, tanulmányaim, esszéim, recenzióim. 2006 végén jelent meg az első Néző•Pont-szám. Évente hat szám, a vastagabbak összevont kötetek, 2015 augusztusában a 66–67. kötet, darabszámra pontosan az ötvenedik készült el.

– *Nyilván a bűvös ötvenes sem véletlen...*

– A sokféle tevékenység és az úgynevezett sokműfajúság kérdése tulajdonképpen összekapcsolódik. Ötvenéves vagyok, jövőre lesz a huszonöt éves írói jubileumom, s éppen ötven könyvem jelent meg eddig. (Lehet, hogy mégis van valami a számmisztikában...) Ereendően verseket írok, megjelent tizenhat verseskönyvem, most készül két újabb: Bényi Árpád grafikáihoz és Uzonyi Ferenc festményeihez. De van két kispróza könyvem és öt regényem is – a hatodik nyersváltozatán harmadik éve ülök; úgy látszik, meg lett babonázva a *Babonakörök*, de ideje lesz újra elővenni, s ha érdemes, akkor befejezni. Tanárként tankönyveket, jegyzeteket és monográfiákat írtam sajtó- és publicisztikatörténetből, esztétikai kommunikációból – összesen kilencet. Az új tanévet – miután a kommunikáció szakot kifuttatjuk – a magyar tantervben kezdem: bizonyára jóval több irodalommal kapcsolatos tanulmányom fog készülni. Tudományos kutatóként viszonylag szélesebb, illetve határterületeket kutatok – néprajzi, naív művészeti területről hat munkám jelent meg, van két tanulmánykötetem, a harmadikat most szerkesztik *Angyalok a labirintusban* címmel. Holló László művészetével kapcsolatban, nem számolva az életregényt, összesen öt könyvet írtam, s ugyanennyi a többi képzőművészeti köny-

vem és monográfiám száma. Talán többet értem volna vele, ha írok négy-öt jó verseskötetet, egy jó regényt, három-négy olyan tudományos munkát, amelyre sokan hivatkoznak. Akkor már lenne valamilyen komolyabb díjam is – így „csak” Holló László- és Boromisz-díjas vagyok (mint képzőművészeti írással foglalkozó ember), s kétszer nyertem el a főiskola tudományos, s egyszer a művészeti díját a publikációs tevékenységért.

– *Felsorolni is sok, mi mindenre foglalkoztál. Miként fér össze benned – és az időháztartásodban – ez a sokféle tevékenység?*

– Mindegyik írásforma más és más oldalamat mozgósítja, de épp a legújabb kötet, a *Hajnali tánc* bemutatóján fogalmaztam meg Tóth Dénes kérdésére válaszként, hogy mindegyiket összeköti az a jegy, hogy bármit teszek, valamilyen értelemben nyomozó vagyok. Újságíróként a világ és az ember kapcsolatát faggatom, a tudományos kutatások során problémákat vetek föl és téziseket fogalmazok meg, majd megpróbálom ezeket bizonyítani; költőként saját magam után nyomozok. Nem lehet mindig mindegyiket egyszerre,

s hogy mit írok, az éppen attól függ, hogy milyen kinyomozni-lóra bukkanok. Két ember kapcsolatát ugyanúgy lehet nyomozni, mint bolyongásaimat a létezés labirintusában vagy az ember és Isten kapcsolatát.

– *Radnóti óta a „poeta doctus” kérdése is megkerülhetetlen.*

– Miért baj az, ha valaki egyetemre végez és doktorál, nem mellesleg verset ír? Radnóti egyébként „poeta doctus”-nak tartotta Csokonait és Aranyt is, hiszen művészetük alapanyagának természetét „tudományosan” is ismerték. Az írásművészet alapanyaga a nyelv, pontosabban a nyelvben tükröződő lélek. Ha a nyelv és lélek erkölcsöt, kulturális kánont és értékrendet is jelent, akkor a lélek olyan anyag, amely összeköti az immanenciát a transzcendenssel, az anyagot az emberfölöttivel. Ekképp a „poeta doctus” feladata is az, hogy művészete anyagként megvizsgálja és megismerje ezt az immanenciából a transzcendencia felé vezető közeget. S mivel minden művészeti tevékenység az expresszív kommunikáció egy magasabb foka, elkerülhetetlen, hogy az alkotó ember eljusson az egyén

A Holló László-díj átadása (Ujváry Zoltánnal és Szabó Antóniával)

A legújabb kötet, a Hajnali Tánc bemutatóján a 2015. évi Tánc Világnapján (Tóth Dénessel)

és a társadalom vizsgálata után a nyelv, majd a lélek, végül a szakrális megismerésének vágyáig. Ezt teszem én magam is. A folyóiratban a képzőművészetek kapják a fő hangsúlyt – ez még a kilencvenes évek elejének öröksége, amikor szűknek vagy kevésnek éreztem önmagam a kiteljesedéshez, ezért kiállítás-megnyitókön, mások munkáin keresztül is faggattam az alkotó megismerés titkait. S egyre nagyobb szerephez jut a vizuális és szakrális kommunikáció, foglalkozom a publicisztika és irodalom kapcsolatával, a szöveg és a kép, az irodalmi mű és az illusztráció viszonyával, s az ötvenedik kötet óta rendszeresen jelen vannak a vendégszerzők is. Itt egyszerre lehetek költő, író, újságíró-szerkesztő és tanár. Valamiképp Kölcsey *Parainesis*-ének értelmében, hogy nemcsak az Istent, az embert és hazát kell szeretni, de ennek a szeretetnek az a legfőbb bizonyítéka, ha az ember folyamatosan tanul, és a megszerzett tudását átadja másoknak. A folyóirat tehát egyszerre a tanulás és tanítás, a megértés, a szeretet, az immanenciában rejlő transzcendens megértési vágyának, vagy egyszerűen a nézés, a látás, a látott és nem látható dolgokról folytatott

párbeszédnek a dokumentuma. Éppen ezért nem lehet provincializmusnak nevezni azt, ha valaki Debrecenből gondolkodik az élet kicsi és nagyobb kérdésein. A globalizáció időszakában egyébként a provinciális egészen mást jelent, mint előtte, és inkább beszélhetünk az úgynevezett provinciális lét iránti nosztalgiáról. A globális létben különböző kultúrák és szubkultúrák találkoznak, az értékek viszonylagossá válása pedig bizonytalanságot okoz. Ehhez jön még a virtuális világ, amely látzólag lebontja a falakat, mintegy semlegesíti a teret, viszont még nagyobb távolságot teremt emberek és közösségek között. Ebben az új kontextusban, tulajdonképpen a határok nélküli világgal szemben, ez a szűkebb világ több biztonságot kínál.

– Azaz a „provincialitás” már többé legkevésbé sem a „vidékiességet” jelenti...

– Nem, hanem a hely megtartó szellemének újratereztését. Ezt a kérdést az esztétika nézőpontjából ugyanolyan joggal lehet firtatni, mint szociológiai vagy kommunikációs aspektusból. S miért lenne provinciális Debrecen? Én egy kis faluból egy kisvárosra keresztül a nagyvárosba érkeztem. Egyébként

pedig a hangyaember fölnéz az égre, és rádöbben, hogy milyen kicsi, és hogy milyen nagy csoda az élete. Debrecenből ugyanolyan messze vannak a csillagok, mint Pesttől, Párizstól vagy Berlinton. S ha felnézek az égre, nem hiszem, hogy Pesten nagyobbak érezném magam. Inkább kisebbnek, mert Pesten túl sok nagy ember van. A viccet félretéve, én jól érzem magam itt és most.

– Vagyis *rendben vagy magaddal?*

– Egyszer, még negyvenéves korom előtt, egy rádióműsorban azt kérdezték tőlem, hogy melyik korban szeretnék élni. Azt válaszoltam, hogy a századfordulón, a fiatal Krúdyval járkálva ételek és életek között, nagyjából az első világháborúig. Ma már ötvenévesen inkább azt mondom, hogy 2015-ben, Debrecenben. Mindig és mindenkinek, akkor és ott kell tartalommal megtöltenie az életét, ahol és amikor felteszi magának ezt a kérdést. Immár felelősségem teljes tudatában állíthatom, hogy mindennek oka és következménye van. Hiszek az isteni gondviselésben, de abban is, hogy bármilyen korábbi döntésünkkel befolyásoljuk jövőnk életünket. Ha tehát ma boldognak érzem magam, minden korábbi boldogtalanságom értelmet kap. Ezért van jelentősége minden elmulasztott cselekvésnek is. Nemcsak arra gondolok, hogy megfeledkezünk a jócselekedetéről, hanem arra is, hogy elfeledkezünk arról, hogy foglalkozzunk magunkkal. Én is. Pedig Paul Valéry, akinek hatása (Mallarméval és a tökéletes Mű ideájával) sokáig a bűvkörében tartott, minden hajnalban következetesen rótt naplójegyzeteivel azt is üzenté, hogy a Nagy Mű talán nem más, mint önmagunk megértése. **Csontos János**